

Syria

Av tannlege Nils Jacobsen

Etter å ha vært gjest ved Kairo Universitet for noen år siden forsto jeg hvor lite jeg visste om araberne. Siden har jeg forsøkt å kurse og lese meg opp og legge feriereiser til arabiske land.

Språkkurset ble en særegen opplevelse. I likhet med resten av Norges tannlegestand var jeg jo vant til å være såkalt skoleflink. Men her måtte jeg finne meg i å være sinke blant toppmotiverte norske ungjenter, som hadde fått seg arabisk kjæreste. På reiseprogrammet var turen kommet til Syria, men det startet ikke så bra. Allerede på flyplassen i Larnaca, destinasjon Damaskus, fikk jeg kontakt med en veldresset og veltalende businessclasspassasjer fra Saudi Arabia. Han skulle til Oslo neste uke og ville gjerne se hvordan en norsk pengeseddel så ut. Det fikk han, og resten har du allerede gjettest. Halvparten av mine reisedollar ble tryllet bort foran øynene mine uten at jeg skjønnte det før etterpå. Flaut!

DAMASKUS • Min syriske reiseoperatør brakte meg imidlertid trygt til sentrum av Damaskus, som skryter av å være verdens eldste levende by. Opprinnelig en oase mellom høydedragene langs Barada-elven, men nå «sprawling» i alle retninger for å gi plass til millioner av mennesker, mens elven for det meste ligger i rør. Gammelt og nytt om hverandre. Byen er nok ikke så sjarmerende som Kairo, men konkurranse-

dyktig når det gjelder trafikk. Fotgjengerne må utføre en mellomting mellom ballett og sprint for å komme over gaten. Ikke særlig grasiøst for mitt vedkommende, og ikke særlig trygt heller. Da er man nok tryggere i en av de mange tusen gule drosjene som befinner seg i gatebildet. Det heter seg for øvrig at i Damaskus *kan* man kjøre på rødt lys, men man må kjøre på grønt.

GATEBILDET • Gatebildet var dominert av menn. Velkledd, men med et fargevalg som skiftet fra det mellombrune over til det skittengule, og med en påfallende trang til å rette på sine mannlige edelstener uansett tid og sted. Værelsespiker, servitører, butikkansatte, menn alt sammen, også selgere av dameundertøy og parfyme. På det siste området har vi vel noe å ta igjen i vår hjemlige likestillingsambisjon?

De stiligste figurene på gaten var mullaer med turban og skjegg, gullende rene silkekapper og en aura av autoritet. De svarte, burkadekkede kvinnene var heller ikke borte. Skovalget røpet deres motebevissthet. Begge grupper er egentlig iranere eller saudiere, sa mine informanter. For øvrig fantes alle varianter av kvinnelig påkledding inn til det mest pinetrage. Men ingen bare navler.

Ellers så det ut som om alle ventet på kunder: gateselgere med varelageret på armen, kleshandlene med butikken innendørs og en fangarm utendørs, skopussere og loddselgere i alle aldre, unge menn i små boder for gammat. Det hele så ut som en endeløs tålmodighetsprøve. Men verre var det nok for en ubestemmelig skikkelse, som slepte seg bortover fortauet med benstumpene surret inn i filler og hånden utstrakt. Denne mannen ville neppe hoppe opp og springe av gårde når vakten kom. I kombinasjon med andre varianter av

Statusinngang i oldtidsbyen Palmyra.

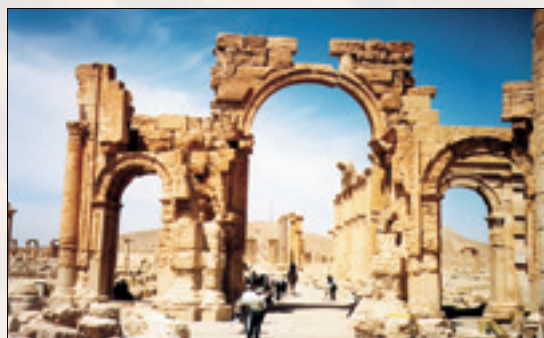
Bakgatene i Damaskus kan være idylliske.

grov uførhet, ble han del av et ubarmhjertig freakshow midt i gatebildet.

BAKGATENE • Bakgater i arabiske storbyer har sin egen sjarm i form av små virksomheter i en usannsynlig blanding. Her blir man raskt spottet som en fremmed, blir tilbudt den obligatoriske teen og intervjuet med vennlig nysgjerrighet. Norge? Kaldt. Tannlege? Tannleger hører til i forretningsgatene.

Men her i bakgatene fikser de det meste. Håndtaket på veska mi? Ikke noe problem: vinke på en drosje, bli kjørt til en bakgate tvers over byen, vente sammen med sjåføren mens reparasjonen foregår og så tilbake 15 minutter senere. Skomakeren er også en vennlig sjel, konge i sitt eget lille krypinn. Her får jeg nye hæler på skoene mine på noen minutter, mens jeg deler en kopp varm melkete med ham. Prisnivået passer godt til min slankede reisekasse, men teen må jeg betale noe mer for, etter hvert som de lokale bakteriestammene formerer seg i tarmsystemet.

SKREDDEREN • Adskillige statushakk opp fra bakgatene holder skredderen til. Jeg trenger nye bukser. Han er en armer i 80-årene, som har vært i yrket i 60 år og synes det er like morsomt

Skomakeren er en vennlig sjel.

ennå. Han snakker armensk, tyrkisk, arabisk, fransk, engelsk og tysk, forteller han. Armenernes skjebne har interessert meg siden jeg først fikk kontakt med dem i USA for mange år siden. Her i Damaskus har de sitt eget kirkesamfunn, og nå skal de snart ha minnehøytid etter folkemordet som tyrkerne sto for i 1920-årene.

Hva med å få sydd en ny «Anzug?», sier skredderen, som hører at jeg skal inn i en tysk reisegruppe. Oppmyket av familieskjebner og anbefalinger fra

Korsfarerborgen Krac des Chevaliers.

høytstående kunder, lar jeg ham gå i gang med målebåndet. Jeg har fasong som den franske ambassadøren, sier skredderen. Det blir jeg litt smigret av, inntil han viser meg et gammelt foto. Ambassadøren ligner på Hitchcock.

GAMLEBYEN • Selvsagt har Damaskus sin gamleby. Her blir man sluset gjennom endeløse markedslabyrinter, som kan måle seg med berømte «souker» både i Marrakesh og Kairo. Her finnes også byens stolthet, Omajade-moskeen. Først et semittisk tempel, så romersk, så Johanneskirke, og til sist, ved tilbygging av minareter og overmaling av figurative dekorasjoner: en enorm moské. Her svermer svartkledde shia-kvinner rundt minnesmerket for Marshad al Hussein. De kysser gitteret og gråter hjerteskjærende over drapet på ham, som om det skulle vært i går. Han ble gravlagt i Kerbala for 13–1400 år siden, men er stadig en viktig shiafigur pga. det nære familiebandet til Profeten.

I Omajademoskeen har man også en paviljong for oppbevaring av profeten Johannes sitt hode. Skjegg og hud har holdt seg like friskt lenge. Det høres kjent ut. Var det ikke noe med Olav den Hellige? Og like utenfor moskéen står minnesmerket for Saladdin, arabernes

stolthet, han som jaget korsfarere og gav araberne slitesterk selvtillit.

MEDISINMUSEET • I gamlebyen finnes et museum for medisin. Araberne er stolte av sin fortid udi vitenskapene. Som kjent dominerte deres religion, språk og kunnskaper i en periode hele Middelhavsområdet langs Nord-Afrika-kysten og Spania. Om araberne kanskje ikke var så påhitne som de selv vil ha det til, så ble arabiske leger i sin tid høyt verdsatt også i Europa. Araberne var dessuten flinke til å oversette og anvende gammel kunnskap, bl.a. innen medisin. Men etter renessansen skjøt naturvitenskapen fart i Europa, mens araberne ble hengende etter. Skolerte kjennere av arabisk historie, som Bernard Lewis, kopler dette til den slagskyggen som den bokstavtro religionen dannet.

På museet finner man imidlertid beretninger om storverk på det medisinske området langt tilbake i tiden. En dental seksjon kan nok ikke måle seg med våre hjemlige museer, til gjengjeld finnes noen installasjoner av læremesteren i arbeid med sine studenter, som kan gå rett inn på Høstutstillingen hjemme. Jeg forstår ikke teksten, men velger å tolke den slik at araberne var først ute med problembasert læring.

NASJON OG IDENTITET • Det moderne Syria er ingen islamsk stat, landet er en ung, sekulær republikk som sliter med å forme sin nasjonale identitet. Statuer av gamle-presidenten Assad i heltepositur finnes over alt. Det samme gjelder fotografier av ham og hans to sønner, hvorav den ene, påsatt til president, ble drept i en bilulykke, og den andre, øyelegen Bashair, ble kalt hjem fra utlandet for å overta.

Syrerne feirer nå 59-årsdagen siden franskmennene trakk seg ut, eller som de foretrekker å beskrive det: ble drevet ut. Fransk er ennå i bruk som undertekst på film, sammen med arabisk. Det finnes imidlertid ingen franskspråklig avis på gaten, som i andre, tidligere franskdominerte land. I stedet finnes en engelskspråklig avis som heter Syria Times. De politiske holdningene i avisen er klare: Israel er hovedfjenden, bare slått av amerikanerne. På kartet finnes det for øvrig ikke noe Israel, bare Palestina. Alle jøder er sionister, og budskapet er enkelt: Hvorfor skal araberne betale for at europeerne tok livet av jøder under siste verdenskrig? Og hvorfor skal amerikanerne angripe Irans atompolitikk, når Israel – osv? Man er heller ikke tilfreds med betegnelsen terrorister på dagens frihetskjemper i nabolandet Irak. Kan de ha sakset fra Klassekampen?

Et karakteristisk trekk her i Syria er ellers tendensen til å trekke frem årtusener gammel historie som ledd i nasjonsbyggingen. Syrerne har da også mye å være stolte av, om man tar i betraktning alle kulturer som har sitt utspring i denne regionen. Heltepos fra vikingtiden og rekonstruksjon av vår gamle kongerekke i vår egen nasjonsbygging blekner i sammenlikning.

RUNDREISE I SYRIA • Jeg får etter hvert kontakt med min tyske reisegruppe. Vi skal på rundreise. Hver bakke-topp i landet ser ut til å ha vært anvendt til borger og gudshus. Det er som å vandre i bibelhistorien: søylen der Simon tilbrakte flere tiår, «gaten som kalles den rette» ifølge Paulus, Kain og Abel-åstedet. Og i en landsby langt oppe mellom fjellsprekke snakker

Medisinutdanningen i full gang for 1000 år siden.

folk etter sigende ennå aramaisk, det antatte språket på Jesu tid.

Selv om noen av oss etter hvert er blitt lei av greske og romerske ruinhauer, så unnlater ikke den gamle oasebyen Palmyra, tollstasjon på gamle Silkeveien, å imponere. Triumfbue, kolonnader, agora, amfiteater og Bel-tempel vitner om en rikdom uten sidestykke i sin tid.

Men også andre steder gir sterke inntrykk: Eksempelvis Hama, en by der de såkalte norias, vannhjulene av tre, har vært i gang i århundrer. Eller korsfarerborgen Krac des Chevaliers, som ble erobret av muslimer og viet til Allah, etter at hodene av de voktende løver over inngangspartiet var behørig slått av. Som kjent tolererer ikke islam noen avbildning verken av dyr eller mennesker. Det er noe med figurenes sjel, som man ellers får ansvar for. Kanskje er dette forklaringen på at Sfinksen i Giza mangler nese? Og hva vil skje med løvene foran Stortinget i tiden som kommer?

REISEGRUPPEN • Tyskerne er «profesjonelle» turister, for det meste voksne ektepar. De skal ha med seg både Libanon, Syria og Jordan. Europa er ut som turistmål, sier tyskerne, og krysser av alle andre reisemål rundt i verden. Den ene hustruen ergrer vettet av seg fordi det kommer naturaliserte russere fra østsonen – tenk russere – som slår seg ned i Tyskland og lever på trygd. Hun

ergrer seg også stadig og høylydt over mannen sin, men han kan gamet og tar det pent. Til meg forklarer hun at dette er deres livsform, jeg må ikke la meg forskrekke. Hans drøm er å komme til Norge og ta hurtigruten, for han har hørt så mye fint om dette landet fra faren sin. Som kjent tilhører ikke Norge Europa.

En eldre kar peker seg ut med sin høyde og sin evne til å komme i kontakt med alle og enhver. Barna på skoletur oppe på korsfarerborgen flokker seg rundt ham i sine blå uniformer og kaller ham «baba kabin», (big daddy). Så stiller de pent opp og fremfører sin hyllest i form av en mellomting mellom moderne rapping og gammeldags talekor. De avslutter med et rungende «Leve President Bashar». Det kan han sikkert trenge. Han har sterke motstandere som påstår at han egentlig er i lomma på Bush. Men han behøver i alle fall ikke å dele vår hjemlige bekymring for fødselsraten.

FLATLAND OG KULTURLANDSKAP •

Vi busser videre gjennom store ørkenflater og kulturlandskap. Det er nok ikke her de 18 millioner syrere befinner seg, men det kryr av mennesker i de store byene. Kryr gjør det også av sauer, med gjeter, (ikke geiter) over alt der det finnes en gressstust. Samt fjærkre i alle fasonger. Vi blir med på beduinshow med strengemusikk, som minner om en oppjazzet versjon av Fartein Va-

len. Mattilbudet inneholder alle varianter av lam og kylling, godt kryddret og servert med et allsidig vegetabilsk tilbehør. Jeg avstår fra å spise sauehjerne og testikler.

Vi får også gjeste gamle adobehus. På avstand ligner disse husene halve bikuber eller termitthauger. Det er interessant å se dette soltørkede jord- og leirematerialet anvendt noe annerledes enn i det sørvestlige Amerika, men jeg har problemer med å få stablet støle lemmer i sittestilling nede på gulvteppene, mens jeg drikker te.

SPRÅK • Det finnes hele ni forskjellige levende språk innenfor de syriske grensene, selvsagt med arabisk som det dominerende. Moderne standard arabisk er det allmenne skriftspråket, som brukes i alle arabiske land, mens muntlig arabisk varierer mye fra region til region. Arabisk er en lydskrift som bygger på koranspråket, men med forenklet skrivemåte bl.a. ved at vokaltegnene er sløyfet. Vokaltegn finnes bare i Koranen og i skriftøvelser for skolebarn. Store bokstaver finnes ikke på arabisk. Til gjengjeld forandrer bokstavene form etter hvilken plass de har i ordet. Bokstavtegnene har stor likhet med persisk og urdu.

Over hele den muslimske verden, også i ikke-arabiske områder, pugges imidlertid original korantekst utenat. Jeg misunner dem ikke. Vi som er gamle nok, kan vel ennå huske uforståelige tekster fra katekismen som «du skal ikke begjære din nestes okse eller hans asen» – og hva var nå egentlig asen?

A propos skrifttegn. På Nasjonalmu-seet i Damaskus finnes en uanselig liten gjenstand, som slår alle andre, og det er mye å se der. Den har inngravert det absolutt eldste alfabetet for lydskrift man kjenner til, fra området Ugarit. Jeg står i giv akt!

KALLIGRAFI OG ORNAMENTIKK •

Portrettkunst er ikke arabernes greie, av de grunner som vi kjenner. Til gjengjeld har de utviklet kalligrafi og ornamentkunst som er uovertruffen, men av og til så outrert at du skal ha god fantasi for å tolke et alminnelig reklameskilt,

selv om det ikke står annet enn «coca cola» bakvendt. Flisornamentikk er tilsvarende avansert og naturlig integrert i arkitekturen også her i Syria.

RELIGION OG POLITIKK • Ingen kan oppholde seg i arabiske land uten å bli slått av islams innslag i dagliglivet i form av utrop fra minaretene og møtet med bestemte kroppsdeler når de rettroende har sine bønnestunder. Selv om flertallet er likegyldig, har religionen og deres representanter beholdt en posisjon som vi må et par århundrer tilbake for å finne maken til hos oss. Uviljen mot reformer er ikke særlig befordrende for den frie tanke. Min reiselektüre er en bok der den kanadiske journalisten Irshad Manji summerer opp mange av de problemer som den bokstavtro islam fører med seg. (The Trouble with Islam. St.Martins Press, NewYork, 2003).

Når noen skriver en bok og gir uttrykk for tanker du selv har tenkt, så synes du det er en god bok. Og jeg syns dette er en god bok, som skiller seg ut fra ensidige islamkritikere som Oriana Fallaci og Ibn Warraq. Muslimske Manji tør til og med nærme seg spørsmålet: Hva er egentlig den rette lære om de paradisiske tilstander som stilles til utsikt for arabiske ungdommer, som ofrer sine liv for en god sak? Latterlig kanskje, men et uhyre sentralt spørsmål i vår samtid. Islam har ingen pave eller erkebiskop som kan komme med et offisielt svar.

Syrerne har heller ikke gode svar på slike spørsmål. De befinner seg i religiøst og politisk krysspress der Israel-Palestina-konflikten, Iraksituasjonen og mistanken om å huse fundamentalistiske aktivister forpester hverdagen og forhindrer nye politiske relasjoner. Kjærlighet/hat-forholdet til Vesten er til å ta og føle på. Potensialet for utvikling ligger der, i øyeblikket tydeligst i samarbeidet med Tyrkia. En «tyrkifisering» av landet ville ikke være noen dårlig begynnelse.

RETUR • En uke på farten går fort. Det er anstrengende å være kulturell. Jeg har ikke gått så mange trapper og så mange flate kilometer på mange år. Til-

bake til Damaskus, til fredeligere sysler, må jeg jo forhøre meg hos skredderen. Alt er ferdig. Men er ikke jakka litt trang? Nei, nei! Hvilken uforstand. Med vennlig overbærenhet forklarer han meg skredderkunstens finesser.

Så bærer det etter hvert tilbake til Larnaca, på et fly stappfullt av kyprioter som har vært på harrytur i billige Syria. Jeg blir lettere bekymret når jeg ser alle de digre pakkene som skal på flyet. Det smeller av replikker og ivrig armbruk mellom de stappfulle setene. Kypriotene har det gøy. Jeg har det ikke fullt så gøy, på grunn av visse kroppslige symptomer. Men her sitter jeg altså, noen arabiske erfaringer rikere og noen dollar fattigere. Og i bagasjen har jeg den fineste dressen jeg har eid noen gang. Bare synd den ikke kan brukes.